

Προτάσεις και Διεκδικήσεις του ΑΠΘ για το μέλλον του Ελληνικού Πανεπιστημίου

Αρχές Λειτουργίας

Το Πανεπιστήμιο, όπως όλοι οι θεσμικοί φορείς, πρέπει να προσαρμόζεται στις κοινωνικές και οικονομικές αλλαγές, προκειμένου να ανταποκρίνεται με επιτυχία στον εκπαιδευτικό και ερευνητικό του ρόλο. Οι αλλαγές που σήμερα είναι αναγκαίες για το Ελληνικό Πανεπιστήμιο πρέπει να διασφαλίζουν τις ακόλουθες βασικές αρχές:

- * Ακαδημαϊκή ελευθερία, προκειμένου να διαμορφωθούν οι κατάλληλες συνθήκες για τη βελτίωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας, την ανάπτυξη της έρευνας και της καινοτομίας.
- * Δημόσιο χαρακτήρα των ΑΕΙ, τον οποίο εγγυάται η εξυπηρέτηση του δημόσιου συμφέροντος, η διασφάλιση της δημόσιας χρηματοδότησης και η ορθολογική αξιοποίηση των πόρων προς όφελος της κοινωνίας.
- * Πλήρη ακαδημαϊκή, διοικητική και οικονομική αυτοδιοίκηση των ιδρυμάτων και κοινωνική λογοδοσία μέσω κατάλληλων διοικητικών οργάνων και θεσμών.
- * Εσωτερική Δημοκρατία, Αξιοκρατία και Αριστεία.
- * Σύνδεση του Πανεπιστημίου με τις ανάγκες της κοινωνίας και της οικονομίας, μέσα από ένα εθνικό σχέδιο ανάπτυξης της ανώτατης εκπαίδευσης.

Προβλήματα και δυσλειτουργίες

Με τη διασφάλιση των βασικών αρχών λειτουργίας του Πανεπιστημίου, επιτυγχάνεται η αποτελεσματική αντιμετώπιση των διαπιστωμένων προβλημάτων και δυσλειτουργιών του και συγκεκριμένα:

- * Άναρχη ανάπτυξη της ανώτατης εκπαίδευσης με διάσπαρτα Τμήματα και Σχολές ανά την επικράτεια, χωρίς στρατηγικό σχεδιασμό.
- * Φαινόμενα αναξιοκρατίας, οικογενειοκρατίας και νεποτισμού.
- * Συντεχνιακές αντιλήψεις στη διοίκηση και αναποτελεσματικότητα των υπηρεσιών.
- * Νομοθετικές αγκυλώσεις που περιορίζουν την αξιοποίηση της περιουσίας των Πανεπιστημίων και την αποδοτική αξιοποίηση των πόρων τους.
- * Πολύπλοκο και συγκεντρωτικό νομοθετικό πλαίσιο που θέτει φραγμούς τόσο στη διοικητική αυτοτέλεια και την ευελιξία των Πανεπιστημιακών ιδρυμάτων, όσο και στην αυτοδιοίκησή τους, εμποδίζοντας τα ιδρύματα να προσδιορίζουν τον αριθμό των εισακτέων φοιτητών τους και να διαμορφώνουν από μόνα τους τα προπτυχιακά και μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών τους.
- * Προβλήματα στην οργάνωση της διοίκησης και τον τρόπο εκλογής των οργάνων, τα οποία αναπαράγονται σε όλα τα επίπεδα της πανεπιστημιακής ζωής.
- * Ελλιπής υλικοτεχνική υποδομή και τα μεγάλα κενά στο διοικητικό, τεχνικό και επιστημονικό προσωπικό που χαρακτηρίζει την πλειοψηφία των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων.

Πλαίσιο προτάσεων

Το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο, μέσω μιας υπεύθυνης διαδικασίας αυτογνωσίας, διαβούλευσης, συζήτησης και παραγωγής θέσεων σε όλα τα επίπεδα διοίκησης και οργάνωσης η οποία συνεχίζεται, διαμόρφωσε ένα καταρχήν πλαίσιο προτάσεων και διεκδικήσεων, που βασίστηκε σε αποφάσεις Γενικών Συνελεύσεων 40 Τμημάτων και στη λειτουργία 5 Επιτροπών της Συγκλήτου, και αφορά σε 4 επιμέρους θεματικές ενότητες:

- Θέματα διοίκησης,
- Θέματα ακαδημαϊκά και προσωπικού,
- Θέματα έρευνας και ερευνητικής πολιτικής, και
- Θέματα οικονομικής διαχείρισης.

1. Θέματα Διοίκησης

Στην αποστολή του Πανεπιστημίου εμπίπτει η γενικότερη παιδεία, ο πολιτισμός και η διάπλαση ελεύθερων και υπεύθυνων πολιτών. Ιστορικά και συνταγματικά αναγνωρισμένη προϋπόθεση αυτού του έργου είναι η ακαδημαϊκή ελευθερία, ως ελευθερία της διδασκαλίας και της έρευνας.

Η πλήρης αυτοδιοίκηση (όπως άλλωστε και η οικονομική ανεξαρτησία από κέντρα επιρροής) συνιστά στη χώρα μας τον βασικό όρο της ακαδημαϊκής ελευθερίας. Τόσο ο κρατικός παρεμβατισμός, όσο και τα ιδιωτικά οικονομικά συμφέροντα και οι κομματικές σκοπιμότητες μπορούν να λειτουργήσουν ως τροχοπέδη.

Οι μεταρρυθμίσεις του θεσμικού πλαισίου της διοίκησης των Πανεπιστημίων ως τώρα δεν έλειψαν. Ωστόσο έχουν προκύψει αρκετά επιμέρους προβλήματα διοίκησης. Επομένως, επιτακτική προβάλλει η ανάγκη για αντίστοιχες μεταρρυθμίσεις προς την κατεύθυνση της διαφάνειας και της λειτουργικότητας του ακαδημαϊκού έργου.

Τα επιμέρους σημαντικά προβλήματα που έχουν ανακύψει στα ελληνικά πανεπιστήμια μπορούν να αντιμετωπιστούν με τις ακόλουθες μεταρρυθμίσεις:

* Αποκατάσταση της πλήρους αυτοδιοίκησης των Πανεπιστημίων κατά την άσκηση των ακαδημαϊκών, διοικητικών και οικονομικών λειτουργιών. Ενίσχυση του ρόλου του Πρυτανικού Συμβουλίου και της Συγκλήτου, ως κορυφαίων οργάνων αυτοδιοίκησης των ιδρυμάτων. Διαμόρφωση εσωτερικών θεσμών ελέγχου, εποπτείας και κοινωνικής λογοδοσίας.

* Ενίσχυση της εσωτερικής δημοκρατίας, μέσω της καθολικής συμμετοχής της Πανεπιστημιακής κοινότητας στην εκλογή των πανεπιστημιακών οργάνων, με στάθμιση της αποχής ανά κατηγορία εκλεκτόρων.

* Ο δημόσιος χαρακτήρας διασφαλίζεται με την υποχρέωση του κράτους να εγγυάται τις υλικές προϋποθέσεις ισότιμης παροχής παιδείας σε όλους και εξ αυτού προκύπτει ότι οι διδάσκοντες, όπως προβλέπει και το Σύνταγμα, επιτελούν δημόσιο λειτουργήμα.

* Διορθωτικές επεμβάσεις στη διάρθρωση Σχολών και Τμημάτων είναι αναγκαίες, πρέπει όμως να αντιμετωπιστούν σε βάθος, με πρωτοβουλία των οργάνων αυτοδιοίκησης των Πανεπιστημίων.

* Η αξιολόγηση του ακαδημαϊκού έργου, στο σύνολό του, είναι αναγκαίο εργαλείο αυτογνωσίας και εν συνεχεία λογοδοσίας. Πρέπει να θεσμοθετηθούν ακαδημαϊκά κριτήρια αξιολόγησης και η στάθμιση των δυνατοτήτων, με βάση τις υπάρχουσες υποδομές.

2. Θέματα ακαδημαϊκά και προσωπικού

* Επισημαίνεται η ανάγκη θεσμοθέτησης εθνικού και περιφερειακών οργάνων για την εκπόνηση σχεδίου στρατηγικού σχεδιασμού ανάπτυξης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

* Το Τμήμα αποτελεί τη βασική ακαδημαϊκή μονάδα, που θεραπεύει μια αναγνωρισμένη επιστήμη. Η Σχολή πρέπει να αποκτήσει αυξημένες αρμοδιότητες, να είναι ευέλικτη και να έχει ολιγομελή Γενική Συνέλευση με συντονιστικό ρόλο.

* Δημιουργία ελεγκτικών μηχανισμών διασφάλισης της αξιοκρατίας και της νομιμότητας στις διαδικασίες εκλογής και εξέλιξης των διδασκόντων. Εισάγεται ο θεσμός του Επισκέπτη Καθηγητή ή Ειδικού Διδάσκοντα. Λήγει το καθεστώς των συμβασιούχων (π.χ. 407/80). Συγκροτείται σε κάθε ΑΕΙ αυτοτελής Διεύθυνση Φοιτητικής Μέριμνας με ουσιαστικές αρμοδιότητες. Θεσμοθετείται ο Σύμβουλος Καθηγητής.

* Οι μεταπτυχιακές σπουδές αποτελούν συνέχεια των προπτυχιακών. Δίνεται έμφαση στα διατμηματικά και διεπιστημονικά προγράμματα. Οι εσωτερικοί κανονισμοί των ιδρυμάτων και τμημάτων ρυθμίζουν τις λεπτομέρειες των σπουδών. Με απόφαση των οργάνων αυτοδιοίκησης επικαιροποιούνται όλα τα Προπτυχιακά και Μεταπτυχιακά Προγράμματα Σπουδών, εντάσσοντας και εναλλακτικές μορφές διδασκαλίας.

* Οι αδιάβλητες εισαγωγικές εξετάσεις πρέπει να δίνουν τη δυνατότητα στους φοιτητές, υπό ακαδημαϊκές προϋποθέσεις, να αλλάζουν τμήμα.

* Οι Εσωτερικοί Κανονισμοί είναι παράγοντας αυτοτέλειας των ΑΕΙ.

3. Θέματα έρευνας και ερευνητικής πολιτικής

Τα Πανεπιστήμια αποτελούν χώρους αυτοτελούς έρευνας και διδασκαλίας στις θετικές, κοινωνικές, ανθρωπιστικές επιστήμες και στις καλές τέχνες, στηριζόμενα στις αρχές της αριστείας και της διασφάλισης της προσβασιμότητας.

* Η Πολιτεία οφείλει και πρέπει να στηρίξει τη θεσμοθέτηση, οργάνωση και δημιουργία Ερευνητικών Ινστιτούτων στα Πανεπιστήμια, με πλήρη τεχνολογικό εξοπλισμό, διασφαλίζοντας έτσι, αφ' ενός τη διεπιστημονική έρευνα, αφ' ετέρου τη βέλτιστη αξιοποίηση των πόρων, του εξοπλισμού και του ανθρώπινου δυναμικού.

* Η βασική έρευνα -η οποία χρηματοδοτείται ελάχιστα από εθνικούς ή άλλους πόρους- αποτελεί ιδιαίτερη στρατηγική επιλογή των Πανεπιστημίων, αναγνωρίζοντας έτσι τη σπουδαιότητά της στην ανάπτυξη της επιστήμης, της τεχνολογίας και της τεχνογνωσίας του μέλλοντος.

* Ο συνδυασμός βασικής και εφαρμοσμένης έρευνας, καθώς και έρευνας ανάπτυξης, αποτελεί επίσης στρατηγική επιλογή.

* Η απρόσκοπτη διεξαγωγή της έρευνας απαιτεί και σταθερή χρηματοδότηση, η οποία πρέπει να προέρχεται από εθνικούς, καθώς και ευρωπαϊκούς και διεθνείς πόρους. Σκόπιμο είναι η εθνική χρηματοδότηση για την έρευνα να προέρχεται από μόνιμους πόρους (π.χ. % του ΑΕΠ, ΟΠΑΠ, κλπ).

* Μέρος της χρηματοδότησης μπορεί να προέρχεται από τους πόρους των Επιτροπών Ερευνών. Για το λόγο αυτό, επιβάλλεται να διασφαλιστεί η αυτονομία και η ευελιξία των ΕΛΚΕ στη διαχείριση των πόρων τους και το νομικό τους καθεστώς.

*Να διαμορφωθεί ένα σύστημα οικονομικής ενίσχυσης μέσω υποτροφιών των μεταπτυχιακών διπλωματικών εργασιών και διδακτορικών διατριβών.

* Πρέπει να εφαρμοστεί ο θεσμός της χρηματοδότησης της μεταδιδακτορικής έρευνας και να ενισχυθεί η κινητικότητα των επιστημόνων με το θεσμό του συνεργάτη ερευνητή και του επισκέπτη καθηγητή.

* Ιδιαίτερη μέριμνα πρέπει να δοθεί στη μεταφορά τεχνογνωσίας, την επιβράβευση και τη σύνδεση της έρευνας με την κοινωνία, τους κοινωνικούς εταίρους και την πολιτεία. Οι δράσεις αυτές διασφαλίζουν την αμφίδρομη σχέση Πανεπιστημίου και κοινωνίας και πρέπει να ενισχυθούν. Επιπρόσθετα, η ενασχόληση των νέων ερευνητών με ερευνητικά ζητήματα συμβάλλει στην παραγωγή νέου αξιόλογου επιστημονικού προσωπικού δυναμικού με κριτική σκέψη και σαφώς βελτιωμένες δυνατότητες.

4. Θέματα Οικονομικής διαχείρισης

Η σημερινή οικονομική διαχείριση των Ελληνικών Πανεπιστημίων χαρακτηρίζεται από την πλήρη εξάρτηση από το ΥΠΔΒΜΘ, τον κατακερματισμό των εσόδων και τη διαφορετική διαχείριση ανάλογη με τις πηγές χρηματοδότησης (Πανεπιστήμιο, ΕΛΚΕ, Εταιρεία Διαχείρισης και Αξιοποίησης Περιουσίας), την αδυναμία παροχής ,κινήτρων για ανάπτυξη και τέλος αδυναμία παροχής επιβράβευσης ανάλογα με την επίδοση. Η παρούσα λειτουργία δεν επιτρέπει την οικονομική και διοικητική αυτοτέλεια του Πανεπιστημίου, όπως επικαλείται το Σύνταγμα, και για το λόγο αυτό προτείνονται παρεμβάσεις σε έξι κύριους άξονες:

* Νέο πλαίσιο κατανομής και διαχείρισης της χρηματοδότησης με δημόσιους πόρους.

* Δημιουργία μιας παράλληλης δομής σε κάθε ΑΕΙ, στην οποία θα εισρέουν όλοι οι πόροι και θα ενσωματωθούν ο ΕΛΚΕ και η Εταιρεία Διαχείρισης και Αξιοποίησης της Περιουσίας κάθε Ιδρύματος.

* Ευελιξία και αποτελεσματικότητα της οικονομικής διαχείρισης.

* Διαφάνεια στον έλεγχο δαπανών και επίτευξη των στόχων.

* Ανάπτυξη ιδίων πόρων και εξασφάλιση νέων πηγών εσόδων.

* Χρήση νέων οικονομικών εργαλείων ανάπτυξης, με έμφαση στις πράσινες δράσεις.

* Να εξαιρεθεί η διαχείριση των κληροδοτημάτων των ΑΕΙ από την άκαμπτη και γραφειοκρατική νομοθεσία περί κληροδοτημάτων (Νόμος 1939).